spondat cu el şi i-a inspirat ideile sale despre comerciul cu China şi cele despre o alianţă cu Abisinia. Intre acestea apare învăţatul pribeag român Spătarul Milescu, din a cărui viaţă ştim că a fost încredinţat, la 13 Iulie 1674, cu o ambasadă în China, al cărei scop principal a fost realizarea unor relaţii comerciale cu această împărăţie[1]. Pe Rinhuber şi pe Blumentrost, Milescu i-a putut cunoaşte încă din Germania şi nu-i cu neputinţă că chiar şi refacerea nasului său ciuntit li-o datoreşte acestora. Există, fără îndoială o legătură între propunerile lui Rinhuber (îndemnat de Ludolf) privitor la realizarea unor relaţii comerciale cu China (pe la 1673) şi trimiterea lui Milescu din partea ţarului cu acelaşi gând (1674). Iată deci expunerea pragmatică a ambasadei chineze a spătarului Milescu.

Cariera de mai departe a lui Rinhuber e numai puţin cunoscută şi pare a fi fost o adevărată carieră de aventurier. A pribegit în Germania, s'a abătut şi pe la Viena şi Londra. A încercat să-şi câştige şi graţiile papei Inocenţie al XI-lea, prefăcându-se catolic zelos şi luându-şi locuinţa la Roma, însă fără rezultate trainice[2].

Bitay Á.

Câteva observări la pp. 550—560.

Dl Gh. Kristóf în amănunţitul său studiu arată că Balassa în cursul celor 20 de luni cât a stat ca prisonier în Ardeal a învăţat şi româneşte. Eu, bazându-mă pe cele de mai jos, sân aplicat să cred că Balassa trebue să fi ştiut ceva româneşte şi mai înainte.

Familia lui a fost proprietară şi în Ardeal şi anume în jurul Teiuşului. Aşa d. p. bunicul său Francisc († 1526) în 1515 e atestat ca proprietarul unui domeniu întins în Alba de

[1] V. bibliografia chestiunii la G. Pascu, *Istoriea Literaturii Române din secolul XVII*, Iaşi 1922, p. 85. La pagina următoare în loc de Gh. Duca este de pus Gh. Ghica; la p. 87 în loc de Radu Tomşa citeşte Radu Leon. Aceeaşi pagină ne oferă anahronismul: „telegrafiază". V. şi Iorga: *Războiul din extremul Orient, China, Japonia, Rusia Asiatică*, Bucureşti, Socec, 1904.

[2] Brückner, *Beiträge zur Kulturgeschichte Russlands im XVII. Jahrhundert*, Leipzig 1887, pp. 213—278, zugrăveşte cu cuvinte exagerate personalitatea lui Rinhuber. Cu mult mai real e Pierling: *Saxe et Moscou. Un médicin diplomat L. Rinhuber de Reinufer*, Paris 1893. V. şi critica acestor studii de L. Stieda, *Allgemeine Deutsche Biographie* LIII, pp. 399—403.

BDD-A14700 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:51

Jos, în jurul Teiuşului[1]. Unchii lui de tată sânt şi ei arătaţi ca atare, şi anume Emeric până la 1540 iară — şi pentru noi aceasta e important — Melhior până la 1562[2].

E probabil că Balassa şi-a vizitat pe aceşti unchi şi că a stat chiar timp mai îndelungat la ei, mai ales că unchiul lui, Melhior, avuse doi fii cam de vârsta poetului nostru[3] şi că Nagy Iván spune apriat că poetul a petrecut mai mulţi ani din tinereţea lui în curtea principelui ardelean Ioan Sigismund[4], care a ştiut şi el — înre altele — şi româneşte.

Deşi despre acestea nu spune nimic Erdélyi Pál, cel mai bun biograf al poetului (*Balassa Bálint*, Budapest, 1899), amănuntele acestea pot să sprijinească teza ce-am susţinut.

Dl Kristóf afirmă că după plecarea sa din Ardeal poetul n'a avut ocazie să vorbească româneşte. Luându-se însă în considerare că poetul nostru din Ardeal a trecut în Polonia la regele Ştefan Báthori şi că şi mai târziu a stat mai mulţi ani în Polonia, putem spune cu destulă siguranţă că a avut ocazie să vorbească româneşte, dat fiind că în armata marelui rege al Polonilor, care a fost mai întâiu principele Transilvaniei, au fost oştiri auxiliare statornice din Ardeal cu numeroşi Români în ele. Chiar şi Români din Moldova au luptat supt steagurile marelui Şt. Báthori. Contimporanul Szamosközi d. e. ne spune că Ştefan-Vodă Răzvan de aceea a fost ridicat de Sig. Báthori în tronul Moldovei, în locul lui Aron-Vodă, pentrucă Răzvan avuse încrederea lui Sig. Báthori ca unul care luptase supt steagurile unchiului lui Sigismund, regele vestit Şt. Báthori al Poloniei.

Privitor la cântecul românesc în care fata îşi plânge oile pierdute, îl putem atestă şi din anul 1659. In acest an s'a ţinut o dietă la Târgu-Mureş. Un martor ocular ne-a descris în modul următor intrarea la aceasta (în 29 Septemvrie) a principelui Gh. Rákóczi II, aliat cu domnul Munteniei: „...musicus militum waiwodalium vulgo töröksipos, valachicam istam notam in ingressu

[1] Orbán Balázs, *Tövis és környéke*, Századok 1886, p. 311. Aci însă este de luat în considerare că împuţinarea numerică a populaţiunii maghiare de prin părţile acestea datează din viforoasele zile ale lui Sigismund Báthori şi G Basta (1594—1604), pe de altă parte însă că nu departe de Teiuş a fost reşedinţa episcopului ortodox Cristofor, numit (1557) de regina Isabela.

[2] Orbán Balázs, *Tövis és környéke*, *o. c.*, pp. 323—4.

[3] Nagy Iván, *Magyarország családai* I, 119 sq.

[4] *l. c.*, p. 121.

BDD-A14700 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:51

continuat, quae hungarice vocatur, az oláh fáta nótája, mikor kaprait az havasson, elvesztette volna, és magát siratván, bujdosván keresné s siratná elveszett caprait" [1]. Bitay Á.

Gheorghe Buitul.

— Cel dintâiu Român care şi-a făcut studiile la Roma. —

Despre Gheorghe Buitul, Român din Caransebeş, preot romano-catolic, traducător (†1636) în româneşte al catehismului lui Canisius, nu ştim multe [2]. Cele câteva ştiri pe care le avem privitor la dânsul, sânt cuprinse într'o scrisoare latinească păstrată în biblioteca Batthyany din Alba-Iulia [3]. Scrisoarea aceasta s'a scris şi s'a trimis de Ştefan Csiky, exilatul episcop romano-catolic al Transilvaniei şi canonic la Győr, din acest din urmă oraş (la 15 Septemvrie 1619) cardinalului Borghese [4] din Roma. Prelatul acesta maghiar a crescut şi educat pe Buitul încă din fragedă copilărie („ab incunabulis fere et enutrivi, et artibus liberalibus, disciplina institui") [5].

Dar cum l-a cunoscut pe Buitul? În acei 4 ani de păstorire misionară (1600—1604) pe care i-a petrecut acest călugăr franciscan în jurul Lugoşului şi al Caransebeşului.

Adevăratul nume al lui a fost: Csikmadéfalvi Szentandrásy István (1571—1630). De felul lui a fost Secuiu din Ciuc, de aceea i s'a zis pe scurt: Csiky. S'a făcut călugăr franciscan, a studiat la Viena şi la Sambor în Polonia. S'a sfinţit preot în 1593. A fost misionar recunoscut, şi în această calitate a lucrat şi în Moldova încă înainte de 1600 [6]. În acest din urmă an a fost trimis din Roma la Românii romano-catolici din colţul de

[1] *Erdélyi Országgyülési emlékek* XII, pp. 385—386.

[2] *Bibl. Rom.* I, p. 447 No. 138; 532 No. 351; *Arhiv t. siebenbürg. Landeskünde* No. I. XIX, p. 629.

[3] Ms. K 3 IV 2.

[4] Scipione Caffarelli (1576—1633) nipote (da sorella) di papa Paolo V., fu dal 18/7, 1605 cardinale, detto „il Cardinal Borghese"; creatore della „Villa Borghese" a Porta Pinciana. (Garollo: *Dizionario Biografico* I, 406).

[5] Din aceeaşi scrisoare.

[6] „Diversis in locis et provinciis, ut est in Moldavia, Transylvania et Hungaria frequens in concionibus ad populum, sacramentorumque administrationibus fui". Scrisoarea lui (25 XII, 1625 din Sopron) din Biblioteca Universităţii din Budapesta, Colecţia Hevenesi XLI, p. 96.

BDD-A14700 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:51